

Småtryck

J. Petry

© (Ret., smatr.)
Ex. A.

OM DET

KYRKLIGA TILLSTÄNDET,

SÄRDELES INOM HUFVUDSTADEN.

AF

N. IGNELL.

~~~~~

STOCKHOLM.

HOS L. J. HJERTA, 1851.

01185

B 858/44

B. II.

Swåtryck

7

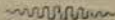
OM DET

KYRKLIGA TILLSTÅNDET,

SÄRDELES INOM HUFVUDSTADEN.

AF

N. IGNELL.

STOCKHOLM.

HOS L. J. HJERTA, 1851.

1840

AMERICAN LIBRARY

NEW YORK

J. J. JOHNSON

STOCKHOLM

1840

I Presteståndet har under innevarande riksdag af hr prosten *J. E. Forssell* nyligen en motion blifvit väckt, som, såsom särskildt rörande hufvudstaden, ingalunda bör med likgiltighet och tystnad mötas af dess medlemmar, aldraminst af presterskapet, åt hvilket religions- och sedevården närmast är betrodd. Motionären yttrar nemligen: »*Det är allmänt känt, huruledes rikets hufvudstad mer och mer föranleder ökade bekymmer i afseende på tillståndet af det kristliga och sedliga lifvet hos dess befolkning. Och hufvudsakligen med hänsyn till »det inflytande, som hufvudstaden framför andra kommuner utöfvar på hela landets lefnadsvanor, seder och tänkesätt», föreslår han »att Rikets Ständer måtte hos Kongl. Måjt till, nådig uppmärksamhet anmäla sin öfvertygelse, att särskilda undersökningar och åtgärder behöfvas, för att bland hufvudstadens befolkning bringa själavården till öfverensstämmelse med det skick, som enligt gällande kyrkolag och ordning bör ega rum, »på det icke hvarje särskild medlems krisliga lif, till stort mehn för kommunen och hela vårt samhälle, må i sin kristliga utveckling fortsärande hämmas». Det må fördenskull icke förtänkas förf. till dessa rader, om han, en ringa medlem på en gång*

både af denna hufvudstads befolkning och af dess presterskap, med några ord upptager en fråga, hvilken för alla Sveriges inbyggare och framför allt för hufvudstaden, som hon närmast rör, onekligen måste räknas bland de viktigaste.

En sedlig pligt förbjuder hufvudstadens egna medlemmar att likgiltigt lemna denna fråga derhån. Ingen enskild, på hvilken ståndpunkt af sedlig odling han må befinna sig, kan gerna med likgiltighet låta förevisa sig ett sedligt lyte eller en sedlig brist. Ett samhälle eller en kommun kan och bör det lika litet. Dess medlemmar utgöra sinsemellan ett sedligt helt eller en så kallad moralisk person; de dela derföre alla gemensamt äran af dess välstånd och dess förkofran både i ett och annat hänseende, likasom tvärtom vanäran för dess förnedring, dess vanmakt och moraliska lyten. I känslan af denna sanning gör hvarje sann fosterlandsvän sitt lands angelägenheter till sina egna, lider af allt, som synes hota dess välfärd och bestånd, känner sig sjelf förödmjukad af allt, som tillskyndar detsamma blygd och förnedring, uppoffrande gerna allt, ja till och med den egna timliga existensen, såvida han dermed i någon mån kan bereda dess framtida flor och lycka eller betrygga dess bestånd. Men derföre att en kommuns eller ett samfunds medlemmar stå med hvarandra i en så nära förbindelse, må härutaf likväl icke den slutföljd dragas, det skulle med en sedlig tillvitelse mot denna kommun i dess helhet på minsta sätt förnekas, att ju ej rättsinniga, aktningssvärda, ja ganska utmärkta individer kunna finnas inom densamma; en tydning, mot hvilken äfven hr F. reserverat sig. Men då till utmärkthe-

ten af första ordningen, eller den kristligt sedliga utmärktheten, helt företrädesvis det bemödandet måste höra, att den anda, hvaraf man sjelf lifvas, må genomtränga hela samhället och blifva, så vidt möjligt är, hvarje samhällsindivids gemensamma besittning, så kunna dessa så mycket mindre likgiltigt höra de beskyllningar, som kunna göras mot deras samhälle, samt blunda för de brister, hvaraf det lider. Den anklagelse, som motionären gör Stockholms samhälle, i det han föreslår, att Rikets Ständer måtte ingå till Kongl. Maj:t med underdånig petition, att särskilda undersökningar och åtgärder för upphjelpandet af dess religiösa och sedliga tillstånd måtte vidtagas, bör därför för hvarje rättänkande medlem af detsamma vara en uppmaning att sjelf noga undersöka detta öfverklagade onda, samt sorgfälligt öfverväga medlen och sättet för dess afhjelpande.

Emellertid är det icke nu första gången som »tillståndet af det christliga och sedliga lifvet hos hufvudstadens befolkning» varit öfverklagadt. Med hjerta, lifliga färger skildrade ofta den odödlige *Wallin* ett tänkesätt, som, hvadhelst det må kallas, ingalunda må kallas hvarken christligt eller sedligt; och detta icke ibland samhällets drägg, utan ibland de klasser, som äro att anse såsom upplysningens och odlingens egentliga målsmän; och hvilket tänkesätt, då det nu nedträngt till massan, om det än något aflagit på samhällets höjder, väl svårligen annat kan än bära sina förderfliga frukter. Likväl förklagade nästan fåfängt, såsom det synes, den berömde talarens ord. Man hörde dem, men tycktes nästan endast anse dem för en predikstols-vältalighet, af hvars ljud och periodbyggnader man njöt, men åt

hvars innehåll man ej lånade någon uppmärksamhet. Man fortfor dock ännu att betrakta det svenska folket såsom det första bland Europas folk med hänsyn till dess seders renhet och dess gudsfruktan. Om glorian af den stora ära, med hvilken Sverige lerdöm gripit in i vår verldsdel's allmänna angelägenheter, väl var på väg att förblekna; om landet var fattigt och stod uti industrielt hänseende efter många andra bland vår verldsdel's folk, så var denna sedernas renhet, den gudsfruktan och den upplysning, hvaraf i allmänhet Sveriges folk var utmärkt, ett företräde, det intet bland Europas öfriga folk med fog kunde göra det svenska folket stridigt, menade man. Och om väl hufvudstaden, såväl som städerna i allmänhet, i detta hänseende möjligen stod e'ter, så vore dock detta blott en naturlig följd af de förhållanden, som föranledas af lefnaden i en stor stad, samt af de många frestelser, för hvilka man der är utsatt. Detta hvad den egentliga massan eller arbetsklassen öfverhufvud vidkommer. Att emot herreklassens seder, tänke- och lefnadssätt någon anmärkning ens kunde göras, tycktes icke hafva runnit många i sinnet. Först genom den bekante skottske resebeskrifvaren *Laing*, hvilken sommaren 1838 besökte Sverige, begynte ögonen öppnas i detta hänseende. Skoningslöst, men med den opartiske historieskrifvarens lugn, lade denne i dagen den låga sedliga ståndpunkt, den brist på allmän anda och sedliga principer, hvaraf han fann herreklassen utmärkt, framd og tabellerna, jmförde dem med andra länders, för bedömande såväl af hufvudstäderna, som folkets sedliga ståndpunkt i dess he'het, samt visade, hvad den beprisade gudaktigheten och religiösa

upplysningen ibland massan af folket vidkom, huru denna ej heller var att skatta högt. — Dessa framställningar och bedömanden, som genom tidningspressen spriddes och bekantgjordes öfver hela landet, kunde icke förfela att väcka uppmärksamhet. Man kunde icke undgå att känna sig träffad af sådana jemförelser som denna: »Enhvar, som uti närvarande tid iakttaget gången uti den engelska arbets- och medelklassens samtal, skall finna, att de till stor del gå ut på diskussionen af religiösa ämnen, hvilket åtminstone 'ar den nytta med sig, att det utvecklar och upplifvar sinnet för undersökningar och håller uppmärksamheten på dylika ämnen vid makt. Men derest i Sverige åter ett religiöst ämne bland denna klass tillfälligtvis bringas å bane, då rör det — hur väl eller illa pastor A. messar; med hvilken högtidlighet pastor B. förrättade en sådan tjänst; hur präktigt den eller den kyrkan eller det eller det altaret såg ut; om innehållet af predikan är aldrig fråga.» Men uppräcker af dylik beskaffenhet göra intet behögligt intryck på den enskilde; de göra det icke heller på ett folk. Om Laings sedekritik än utaf många erkändes, ja emottogs med tacksamhet, så skyndade man på andra håll att bestrida och förneka densamma. Mindre både genomgripande och grundliga voro herr Scotts yttranden om vår nations, samt företrädesvis hufvudstadens, religiösa och sedliga tillstånd, åtminstone enligt hans eget medgifvande i hans år 1841 utgifna brochyr: »Om Sveriges religiösa tillstånd». Men i förening med fruktan för det nu uppkomna, allt mer sig spridande »läseriet» kom nu det sårade nationalhögmodet till utbrott. Vi vilja icke upp-

rifva minnet af tilldragelser, som ännu lefva i
 hvars mans hågkomst. Allt nog: det engelska
 kapellet blef tillslutet, herr Scott måste lemna
 Sverige, den påbegynda methodistiska missions-
 verksamheten fortfor att bedrifvas i tysthet;
 men alla offentliga förhandlingar om religions-
 och sedetillståndet afstodnade, utan att något
 steg togs till dess förbättrande. Emellertid har
 ifrån denna tid behofvet af ett förbättradt till-
 stånd i detta hänseende gjort sig allt mer kän-
 bart. När derföre år 1847 fråga väcktes om
 bildandet af ett sällskap bästades till fångars
 vård och förbättring, så framställde sig härvid
 strax såsom en ännu viktigare och en långt
 mer maktpåliggande angelägenhet: »att söka
 förekomma brott». Detta sistnämnde borde
 derföre, enligt pluralitetens mening och beslut,
 utgöra en del af detta sällskaps verksamhet.
 Härutaf äfven deis namn: *Skyddsföreningen*.
 »Att förekomma brott», eller att, på ett sätt
 som i någon mån motsvarar behofvet, »verka
 till de fattigas och mindre bildades förkora
 i det gods, deras upplysning, sedliga förbät-
 ring och nödloftiga utkomst» är likväl en
 uppgift, som öfverstiger ej endast detta, utan
 ock säkerligen hvarje sällskaps krafter och för-
 måga, till och med om det vore bättre orga-
 niseradt än Skyddsföreningen i detta fall är.
 Det andeliga arbetet har lika så väl sina lagar
 som det materiella; och till dem hörer, att
 hvarje funktionär, såväl i detta arbete som i
 det sednare, har sitt bestämda verksamhetsge-
 biet, på det att arbetet må ske med ordning,
 stadga och bestämdhet, samt att man icke öf-
 vertager något mer, än det man har en utsigt
 och en förhoppning att uti någon mån kunna
 uppfylla. Mer är af *Fruentimmersskyddsförening*-

gerna att hoppas: der hafva alla sin afgärdade bestämda verkningskrets, för hvilken krafterna ganska väl kunna räcka till. Handhafd af en rätt christlig kärlek och vishet, skall ofelbart också det sköna kall, hvilket stadgarna dem älägger, under stöd af andra institutioner, lända till mycken välsignelse. Men vare detta sagdt endast i förbigående. Vi återgå till det nyss förut sagda: känslan af såväl ett religiöst och sedligt som ekonomiskt behof hos den del af hufvudstadens innebyggare, från hvilken fängelsernas befolkning utgår, gaf alltså åt skyddsföreningen dess namn. Detta behof gaf sig blott allt för märkbart tillkänna, om än från skyddsföreningen ännu intet förslag till afhjelpandet af det samma varit synligt. Men hade härmed skridit ett steg längre: behofvet af en förbättrad, mer ingripande religiös och sedlig odling var nu erkändt af en enskild association samt inskrifvet i dess namn och stadgar. Ett utaf annan bekant orsak föranledt, mer positivt och direkt försök till detta behofs afhjelpande skedde omsider förliden vår i stiftandet af *Sällskapet* för den s. k. *inre missionen*; ett sällskap, som likväl icke hann att organisera sig och träda i verksamhet, innan det begynte betraktas med sårhågor till och med af en och annan bland inbjudarne till dess stiftande. Hr prostén *Forssell* har omsider sökt bringa detta öfverklagade religions- och sedetillstånd från en kommunalangelägenhet till en riksangälägenhet, i det han gått att fästa ständernas samt genom dem regeringsmaktens uppmärksamhet på detsamma.

Så långt har frågan uti närvarande stund blifvit bragt. Vi vilja lika litet som hr *Forssell* här ingå i någon särskild undersökning om detta ondas verkliga förhandenvarelse. Vi våga

icke jäfva hr Forssells nyssbemälda yttrande, att det är allmänt känt, huruledes rikets hufvudstad mer och mer föranledt ökade bekymmer i afseende på tillståndet af det christliga och sedliga lifvet hos dess befolkning; vi kunna tvertemot, på grund af den nyss meddelade korta historiska öfversigten, icke anse det för annat än allmänt medgifvet. Den enda stämman, hvilken hittills offentligen höjt sig med anledning af hr Forsells motion, hr komminister *J. W. Beckmans*, har också ingalunda motsögt honom. Ej heller vilja vi inlåta oss i den frågan, huruvida under loppet af det sednaste decenniet, då religions- och sedetillståndet onekligen varit föremål för mer uppmärksamhet än tillföre, detta förbättrats eller försämrats. Vi vilja icke påstå, att det försämrats. Men lika litet som något märkligt steg till dess förbättring blifvit vidtaget, lika litet har ock någon märkbar förbättring visat sig. Att fattigdomen, hvilken onekligen också till hufvudsaklig del har sin källa i sedliga orsaker, åtminstone icke aftagit, är ett factum det säkert ingen lärer bestrida.

Orsakerna till detta öfverklagade religiösa och sedliga tillstånd må vara flera. Hvarje tidsålder har sitt särskilda lynne och beskaffenhet, bärande efter sin art olika frukter, som förr eller sednare mogna öfver kommande slägener. Intet samhälle, lika litet som någon individ, står isoleradt, utan tager del i den allmänna verldsberöringen, mottagande af denna sina goda eller onda eggelser. En anda genomgår hvarje tid, verkande antingen lik en dödande Samum eller lik den friska upplifvande morgonfläkten; en anda af hvilken hvarje nation och ort, i mån af lokala förhållanden samt den del den tager i det allmänna kulturtill-

ståndet, alltid mer eller mindre beröres. Politiska institutioner, dess borgerliga och sociala författning, dess ärfda tänkesätt och vanor inverka dessutom icke litet, ja kanhända ofta nog mer än alla andra orsaker sammanlagda, på ett folks så väl inre som yttre tillstånd. Att fullständigt utreda alla orsaker till ett lidande af sådan art som det ifrågavarande skulle vara ett företag, af hvilket svårligen ens den klaraste blick i andens hemlighetsfulla verkstad vore mäktig. Lemnande detta, vilja vi blott följa motionären i spåren. Denne vill egentligen blott fästa uppmärksamheten på en orsak; han »syftar på en brist i de kyrkliga institutionerna». »Det är min fulla öfvertygelse», säger han, »att såsom förhållandena inom hufvudstaden länge varit och ännu äro beskoffade, det är omöjligt för presterskapet att der handhafva den själavård, som inom hvarje församling utgör ett nödvändigt vilkor för dess andliga bestånd och förkofran». Och denna öfvertygelse säger han sig hafva känt sig böra uttala, »för att bringa en vigtig angelägenhet fram till pröfning och behjertande».

Nåväl! vi uttala det oförtäckt, ej endast af theoretiska grunder, utan äfven med stöd af både egen och andras sammanstämmande erfarenhet, dela vi den öfvertygelse, som motionären här uttalat. Och just för att, i mån af sin ringa förmåga, bidra att bringa denna vigtiga angelägenhet till pröfning och behjertande, har förf. till dessa ord velat till allmänhetens bedömande framställa den frågan: *Kan den kyrkliga institutionen, sådan den inom Sverige och särdeles inom hufvudstaden för det närvarande är, motsvara de christligt sedliga ändamål, som med den åsyftas?*

En kort historisk öfversigt skall vägleda oss vid denna frågas besvarande.

Reformationen föranledde hos oss egentligen ingen ändring i den kyrkliga inrättningen. Den förblef och är ännu i närvarande stund till sina grunddrag sådan, som den alltifrån medeltiden och christendomens första införande i vårt land har varit. Biskopsembetena fortforo, ehuru biskoparnas slott indrogos, deras inkomster icke oansenligt minskades och deras oerhörda, för riket vådliga politiska makt stäckades. Kyrkostyrelsen förblef ock härmed densamma, blott med den skillnad, att i den påfliga suprematiens ställe trädde den konungliga, och kyrkan så väl som staten nu uti konungen fick sitt högsta öfverhufvud. Sådan har den ock sedermera förblifvit, ehuru visserligen med den icke obetydliga skillnad, att biskoparnas förut nästan oinskränkta makt öfver det lägre presterskapet inom deras stift, såsom uti befodringsmål t. ex., sedermera efter hand blifvit lagligen ordnad och begränsad, samt den monarkiska stiftstyrelsen (då consistorii öfriga ledamöter, på samma sätt som de nuvarande ledamöterna uti Konungens råd, blott gingo biskopen med sina råd tillhanda, men afgörandet i de flesta fall var biskopens ensak) blifvit förvandlad till en kollegial. Lika litet märkbar var den förändring, som genom reformationen skedde i den egentliga församlingsvården och församlingsstyrelsen. Kyrkoherdarnes inkomster förminskades, två tredjedelar af deras tionde, den sedermera så kallade krontionden, blefvo indragne till kronan; men härmed skedde ingen direkt ändring i deras ställning och förhållande till de församlingar, öfver hvilka de voro satta. Munkväsendets upphörande bidrog

visserligen till ordning och reda i detta förhållande, i det församlingens medlemmar nu blefvo hänvisade blott till det inom församlingen tjenstgörande presterskapet; och den af presterskapet och biskoparne nästan oberoende här af munkar, som icke destomindre egde afhöra bigt och meddela absolution, samt såmedelst öfvade ett icke ringa inflytande öfver folket och icke sällan föranledde konflikter, nu icke längre delade presterskapets myndighet och inflytande. I denna då gängse, så väl som alltestädes i christenhetens katolska länder ännu fortfarande kyrkliga författning, framträder *patriarchalismen* i sin mest fullständiga och rena form. Prester och munkar utgjorde en öfver den öfriga församlingen upphöjd helig korporation, som genom den prästerliga ordinationen innehade en outplånlig karakter af helighet. De voro herdar, de enda myndiga i kyrkliga angelägenheter, under det den öfriga församlingen endast utgjorde en massa omyndiga. De kallades äfven herdar och *fäder*, andeliga fäder. Bibelns läsning var lekmännen förbjuden, om den ens allmänneligen kunnat anskaffas i en tid, då böcker voro så dyra samt läs- och skrifkonsten så litet spridd; messan hölls på latin. Icke inom sig, d. ä. från deras genom egen pröfning och kunskap upplysta förnuft och samvete, utan utom sig, från bigtfadren, egde lekmännen att hemta reglorna och principerna för sin sedliga vandel, likasom grunderna för sitt samvetes lugn efter öfvade öfverträdelser; bigten var det förnämsta band, hvilket sammanknöt med hvarandra presterskapet och församlingens medlemmar: ärligen måste hvar och en bigta. Men fastän föga märkligt och direkt, så föranledde icke destomindre reforma-

tionen indirekt en icke ringa ändring i detta förhållande. Öronbigten afskaffades, lekman-
 nen var nu icke längre af lagen ålagd att in-
 finna sig hos den andlige bigtfadren för afläg-
 gande af sin bigt; Bibeln öfversattes på sven-
 ska och sattes dermed i hvars mans hand, ka-
 techeser och psalmböcker utkommo; prester-
 skapet uppmanades att flitigt tillhålla folket
 till läsning och uti Catechismi öfning dem till-
 handagå, tills omsider genom vår ännu gällande
 kyrkolag af år 1686 förordnades, att hvar och
 en borde, såsom vilkor för ingäendet af äkten-
 skap, afläggandet af ed samt åtnjutandet af an-
 dra medborgerliga rättigheter, ega nödorstig
 färdighet i innanläsning samt hafva blifvit till
 Herrans hel. Nattvard admitterad. Vi må ej
 misskänna vigten af dessa förändringar eller af
 den härigenom förändrade ställning emellan
 presterskapet och församlingen. Onekligen, det
 må icke bestridas, blef härmed ett icke litet
 steg taget till att förverkliga det allmänna pre-
 stadöme, hvilket just tillhör christendomen uti
 dess lefvande fulla verklighet, eller att bringa
 folket närmare den mannaålder, då det ej längre
 är under förmyndare. Men ännu var den christ-
 liga myndighetsåldern icke kommen; det gamla
 myndlingsförhållandet, hvari församlingen stod
 till presterskapet, var väl lossadt så vida, att
 man ej nödvändigt behöfde bigta sig; den kyrk-
 liga myndigheten lät, lik den borgerliga brott-
 målslagen, först då känna sig, när man ej upp-
 fyllde de stadgar, dem kyrkans disciplin före-
 skref, eller ock genom ett lastbart lefverne gaf
 någon anstöt. Men likasom man vid vite af
 borgerliga rättigheters förlust tillhölls att gå
 till Nattvarden, och lagen ännu i dag förklar-
 rar den obehörig att gå ed, som icke inom år

och dag gått till Herrans Nattvard, så upprätthöll äfven i andra fall medelst hot af ganska eftertryckliga straff (stockstraff, uppenbar och enskild kyrkoplikt, böter) kyrkan sina stadgar. Om denna kyrkliga institution utlät sig äfven 1828 den redan 1824 till utarbetande af en ny kyrkolag tillsätta kyrkolagskommitté: »Barndomens undervisning och bildning till religion och seder kan icke umbära vist valda och faderligt använda tvångsmedel. Varar, vid en lägre grad af förstånds- och sedebildning, barndomstillståndet längre, så behöfväs och tålas ännu till någon tid samma hårdare tilldragna band. Men i ungdoms- och mannaåldern skall den, som lärt eller tror sig hafva lärt, moget pröfva och besluta, yrka öfvertygelse och frihet, samt svärligen fördraga andra band än dem, som äro nödvändiga skyddsmedel för andras enahanda rätt att efter öfvertygelse fritt handla.» Stockstraffet har blifvit afskaffadt, men öfriga kyrkolagens stadganden qvarstå ännu oförändrade, om de än sällan tillämpas och liksom genom en tyst öfverenskommelse kommit ur bruk, ja under närvarande förhållanden icke ens kunna tillämpas. Så skulle det t. ex. blifva omöjligt att här utkräfvä de af lagen stadgade böter för försummelse af husförhör, emedan då nästan hvar och en skulle bötfällas, så påkallade och välgörande än dessa, med en förändrad organisation kunde vara, och säkerligen ännu mestadels äro uti landsorterna. Så skall det svärligen heller falla någon in att vilja tillämpa kyrkolagens föreskrift om uppenbar kyrkoplikt mot den, som icke inom 8 dagar efter födelsern låter döpa sitt barn. Och sammanledes i många andra fall.

Vi hafva med det nu sagda blott velat fästa uppmärksamhet på det lynne eller den karakter, som genomgår vår ännu gällande kyrkliga författning. Fri religionsutöfning och fritt åtnjutande af fulla medborgerliga rättigheter hafva i Europas öfriga protestantiska länder blifvit öppnade för alla christna religionsförvandter, hos oss är bivistandet af främmande religionsförvandters gudstjenst ännu belagd med böter, samt öfvergången till en annan konfession än statskyrkans med landsförvisning. Redan detta kan icke annat än i betydlig mån inverka på den religiösa andan. Lagen kunde dock ingen lefvande göra, säges det af Ap. Paulus om den genom Mose gifna lagen. Tvångsstadgar, bud och förbud kunna icke annat än hämma och förqväfva den lefvande andan. Om dylika stadgar väl må finnas nödiga »på en lägre grad af förstånds- och sedebildning», så hafva de å andra sidan den vådan med sig att qvarhålla ett folk på en sådan lägre odlingsgrad; och medan odlingen i andra hänseenden går framåt, men just den högsta af all odling, den enda som gör all annan odling verkligt välsignelse-rik, den christligt sedliga, står stilla, kan häraf svärligen annat än sedlig förslappning och ett beklagansvärdt religiöst och sedligt skick uppkomma. Tänkande män kunna icke annat än känna sig besvärade af band, från hvilka redan andra mer odlade folk blifvit befriade; man vänder sig med likgiltighet och förakt bort från läror och religionsöfningar, som skola behöfva lagens stadgar till sitt värn; man rigtar sin hog och sina tankar på andra ämnen, som ligga öppna och fritt tillgängliga för det mänskliga sträfvet och forskningsbegäret; de skönaste anlag och krafter gå dermed förlorade

för det högsta och inflytelserikaste af alla ämnen, dem en människosjäl kan omfatta. Och under samt af allt detta eggas just de onda lidelser och begär, dem tvångsstadgarne förutsätta och till hvilkas tyglande de blifvit stiftade; den lefvande andan förqväfves, materiella njutningar och sjelfviska inressen bli det egentliga målet för sträfvandet, der hvarje högre sträfvande synes säfängt; prestembetet sjelft blir en födkrok; sjelfuppostring för allmänt väl blir en dårskap; moralens bud komma knapt mer i fråga än då det gäller uppfyllandet af privata förbindelser man och man emellan; i det som till offentligt kall och offentlig verksamhet hörer anser man för nog, blott man för lagen är oantastlig. Ett sikande för egna intressen och förmåner, för korporations- och ståndsintressen, för bevarandet af redan innehafvande rättigheter och förmåner, eller för förvärfvandet af nya blir lifvets sällmänna karakter; lagen inmänger sig i alla förhållanden, der en lefvande anda saknas, och att oskadd lovera sig fram ibland lagens klippor blir icke sällan en af lifvets förnämsta uppgifter. Om, under sådant förhållande, icke destomindre en samhällsanda finnes, kan denna åtminstone icke utgå från den kyrkliga institutionen, eller vara af denna en frukt.

Den ställning, som kyrkans tjenare strax ifrån början intogo i vårt land, har otvifvelaktigt också icke litet bidragit till att underhålla och befästa ett sådant förhållande. De blefvo nästan omedelbart från christendomens första införande en statsmakt. Preater voro nästan de enda skrifikunniga; de omgäfvos konungens person, de innehade icke sällan de förnämsta embeten uti riksförvaltningen. Detta

i förening med de rikedomar dem kyrkan snart tillvällade sig, gaf dem, hvad hvar och en af unionstidens historia har sig bekant, en för hela landet farlig politisk öfvervigt. Om denna makt väl stäckades af konung Gustaf I:s kraftiga hand, så hafva de dock fortfarande utgjort ett riksstånd. De äro härigenom inflätade i dagens borgerliga strider. De äro icke höjda öfver partierna och genom sin ställning gjorda af dem oberoende; de utgöra sjelfva ett parti. De äro härigenom invecklade i en strid för sin egen existens såsom stånd, hvilken icke annat kan än ofördelaktligt inverka på deras ställning såsom den gudomliga sanningens förkunnare, samt på förtroendet för och uppmärksamheten på den sanning, som de i sådan egenskap förkunna. Till äfventyrs torde detta böra höra till en statskyrkas väsendtliga attributer, ja vara ett icke ringa vilkor för dess fasthet, verksamhet och bestånd, att presterskapet utgör ett politiskt element i statskroppen. I sådant hänseende torde just det böra lofordas, som i sig sjelft omöjligt kan annat än lända den religiösa utvecklingen och en sann christendom till skada. Ty till en statskyrkas väsende hör, att icke bestå genom sig sjelf, d. s. genom kraften af den sanning som hon förkunnar, utan genom lagens arm och den borgerliga makt, hvarpå hon stödjer sig. Här är ej fråga mer om hvad som är sannt och rätt, utan om hvad som är antaget och besvuret samt genom lagen fastställt såsom trosnorm. Allt det som från denna afviker är förkastligt, det vore aldrig så obestriddt och öfvertygande i sig sjelft; ja tvärtom: ju sannare det är, desto fördömligare, ty desto mer hotas hennes bestånd. Kyrkans tjenare utföra följaktligen icke

heller sjelfva hennes strider. De kämpas genom fiskaler och statens tjenare. Ett presterskap, som, fastän andligt till namnet, dock icke i sjelfva verket är någon andlig makt, utan endast en legal makt i samhällsorganismen, har derföre tilläfventyrs, just för upprätthållandet af en sådan makt, en icke ringa fördel uti vårt svenska presterskaps position såsom riksstånd, så menlig för dess egentliga ändamål en sådan ställning än är.

En tredje omständighet, hvilken i allmänhet varit räknad kyrkan till en förmån, har också tilläfventyrs hos oss icke litet bidragit att hämma och fördröja den religiösa utvecklingen. Den svenska kyrkan har stått isolerad och utan konflikt med andra religionssamfund; hon har allt sedan reformationsskicket icke varit besvärad af några trosstrider. Nu företer sig i intet hänseende någon utveckling utan strid. Der, såsom i Ryssland, ingen politisk mening får yttras och ingen offentlig politisk diskussion eger rum, der är den statsborgerliga odlingen säkert icke att skatta högt. En engelsk theolog utlät sig redan i förra seklet: »Om endast en religion skulle existera i ett land, så skulle folket sannolikt snart antingen blifva likgiltigt för dess lärosatser eller vidskepligt i deras försvar; om endast två religionssystemer, så skulle man beständigt öfva sitt nit på utrotandet af hvarandra; men flerfalden, hvilken delar uppmärksamheten, minskar bigotteriet och hämmar förföljelsen». Häraf må likväl icke den slutföljd dragas, att christna kyrkan nödvändigt skall eller bör förblifva delad uti särskilda religionssamfund, samt att en sådan delning skall vara ett villkor för en sann christendoms befordran. Om religionsbegreppen, såsom sam-

manhängande med människans öfriga begrepp, nödvändigt måste med dessa förändra sig och derföre aldrig kunna förete en universell och oföränderlig likhet, så kunna vi icke räkna det till den christna kyrkans fullkomlighet utan tvärtom till hennes ofullkomlighet, att hon för denna olikhets skull blifvit söndrad i dessa många särskilda kyrkosamfund, som nu förefinnas, samt tro att vid en stigande grad af religiös odling och fördragsämhet dessa efterhand skola sammansmälta. Men der allsingen pröfning, allsintet utbyte af begrepp och åsikter eger rum, der torde följdén svårligen kunna blifva någon annan än den förutsatta, nemligen antingen likgiltighet eller ock vidskeplig intolerans uti den fortplantade lärans försvar. Vi vädja i detta fall till erfarenheten. Men samma erfarenhet har ock, med hänsyn till den tredje punkten uti anförda citation, bekräftat, hvad som just ligger i religionens egen natur, huru just blott genom den frihet, till hvilken denna slerfald har ledt och naturligen måste leda, dess sanna intressen befrämjas. Gif christendomens sanning fri; och hennes egen höghet och vigt skall framkalla värdiga kämpar till hennes försvar. Gif christendomens sanning fri; och man skall omfatta densamma såsom vårt slähtes oskattbaraste egendom. Ingenstädes är heller kyrkornas antal så stort som i Förenta Staternas nordöstra mest odlade stater, der likväl ingen lag tvingar någon att tillhöra ens någon kyrka. Man räknade, enligt Baird^{*)}, i Boston år 1840 på en folk-mängd, motsvarande Stockholms, eller 88,000, ej mindre än 85 kyrkor (här hafva vi, om

*) Om religionsfriheten i Förenta Staterna, I, sid. 140.

samtliga barmhertighetsinrättningar, hvarest gudstjenst hålles, undantagas, endast 12); och att ej denna stad är den enda eller står framom mängden af de öfriga i detta hänseende, upplyses ytterligare af samma blad, från hvilket anförda uppgift är hemtad. Ingenstädes har heller ett större nit visat sig för det som länder till befordrande af allt slags odling och upplysning, och framför allt för befordrande af christligt sinne och christlig kunskap; ingenstädes sparas mindre oppoffringar af både tid och penningar för sådana ändamål. Men, torde någon invända, af detta anmärkta tvång, hvaraf vår svenska kyrka är besvärad, har likväl icke hon ensam varit besvärad; det har fastmera intill närvarande tidsålder utgjort det kyrkliga lifvets allmänna skaplyone. Hvarje land har haft sin statskyrka, som, om hon än visserligen på de flesta ställen stått i närmare beröring med andra än vår, emellertid sträfvat att göra sig enrådande samt ur sitt sköte utestänga andra religionsförvandter. Skottland har, fastän det saknat religionsfrihet, dock icke desto mindre i ganska hög grad utmärkt sig för religiöst lif. Men härvid är väl att märka: I Skottland var reformationen, mer än i något annat europeiskt land, en folkets sak. Den var der icke, såsom hos oss, till hufvudsaklig del konungens verk. Icke gynnad och uppmuntrad, utan tvärtom snarare i strid mot konungamakten, tog den sin början, och under mångahanda strider mot samma makt befästades den. Det kyrkliga lifvet blef dermed oberoende af den borgerliga regeringsmakten, ett oberoende som sedermera i alla tider lifligt blifvit förfäktadt; der upprättades ock lika litet ett prestvälde; folket tog sjelft den närmaste del i kyr-

kostyrelsen och i de kyrkliga angelägenheter-
nas handhafvande. Fördenskull, fastän läro-
greppet blef bundet och, likasom Luthers hos
oss, Calvins läror der gjordes gällande såsom
en osviklig läronorm, så underhölls och lifva-
des dock härigenom uppmärksamheten på de
kyrkliga lärorerna. De blefvo ett dagligt be-
traktelse- och samtalsämne; och sabbathsdagen,
då de ostördt kunde öfverlemnz sig åt dylika
samtal och betraktelser, samt den offentliga
gudstjensten, med den undervisning och led-
ning den härför erbjöd, blefvo dem alltså kära.
Predikan åhördes fördenskull också icke slö-
sinnadt, såsom hos oss, utan med begrundning
och tillämpning af det predikade ordets inne-
håll. Här uppammades också den friska stam,
som, för att bibehålla sin religiösa tro oför-
kränkt, öfvergaf sina faders jord och sina an-
förvandter, och på Amerikas, då ännu vilda
och ogästvänliga, kust sökte sig nya bostäder,
och från hvars väldiga anda den hitintills an-
nars ingenstädes försporda utveckling, som der
företer sig, till hufvudsaklig del förskrifver sig.
I Skottland företer sig ock senast 1843 det
upplyftande skådespelet, att, för att bibehålla
församlingarnas rätt oförkränkt att sjelfva utse
sig sina lärare, bland landets 947 pastorer ej
mindre än 214 öfvergåfvo sina prestlägenheter
och trädde utur den fastställda kyrkan, samt
med de församlingsmedlemmars bitänd, af hvilka
de åtföljdes, upprättade nya kyrkor och för-
samlingar. Till ett bevis derpå, hur kyrkans
läror och ritus der nedträngt till mängden och
med hvilken värma de omfattas, lærer heller
intet mer behöfva andragas, än att vid ett år
1849 utläst täflingspris för den bästa afhand-
ling om sabbathens helgd ej mindre än 900

täfflingskrifter, alla utgångna från författare ur arbetsklassen, inkommo (bland dem den äfven här så allmänt lästa och värderade skriften: »*Perlan bland dagar*»), då deremot hos oss förakt för sabbathens helgd allmämligen både öfvas och predikas, samt få synas skatta viglen och inflytelsen af ett behörigt sabbathens bruk. Men kyrkan blef, såsom sagdt, der straxt från reformationens början omfattad såsom en hela folkets gemensamma sak; hos oss har hvad till kyrkan hörer hititills varit betraktadt såsom presterskapets ensak. Om många fromma, som gerna sysselsätta sig med Guds ord, visserligen äfven gifvas bland oss, förlora sig dessa emelertid bland den stora mängden. De hafva icke tagit någon verksam del uti de kyrkliga angelägenheterna, likasom heller intet utrymme för ett sådant deltagande uti den kyrkliga institutionen varit dem öppadt. Till och med att med likasinnade vänner sammankomma samt läsa och betrakta den Hel. Skrift har varit dem förmenadt, hvarpå det ännu gällande Conventikelplakatet är det mest slående bevis. Presterskapet fruktar för folkets inblandning i kyrkliga angelägenheter, eller för »kyrklighet», såsom det heter; och den tongifvande, inflytelserikare delen af församlingen har åtminstone hitintills icke försökt att göra det välde stridigt, som det i detta fall vill förbehålla sig. Vi tillskrifva detta framförallt bristen på beröring med andra religionsförvandter samt den okunnighet om andra länders religiösa skick och kyrkliga författning, hvori man sväfvat och ännu sväfvar.

Redan den ställning, hvaruti presterskapet härigenom måste stå, kan svärligen annat än menligt inverka på presterskapet sjelft. Vi

vilja icke beskylla det svenska presterskapet för despoti. Vi tro att tvärtom ett ganska broderligt och umgängsamt förhållande eger rum emellan presterakapet och församlingens medlemmar, åtminstone hvad de förinögnare vidkommer, som hafva tid och tillgångar att taga del i sällskapslivets vanliga förströelser. Men det är icke på religiositetens gebit som de mötas. Religiösa och kyrkliga ämnen ingå sällan eller aldrig i deras samtal. De kunna, såsom man å båda sidor tyckes förmena, på intet sätt finna rum i gästbudet eller umgänget; de skulle endast störa dess glädje. Från lifvets vanliga värf och umgången är derföre religiositeten utestängd. Men det, hvarom man icke talar och hvarom vanligen allsingen fråga är, kan svårligen heller hafva lif i tänkesättet. Man må fördenskull icke undra, om, såsom det ofta klagas, bland presterskapet sjelft en verldslig ton och ett verldsligt sinne vanligen skulle befinnas rådande. Det saknar eggelsen af religiöst lif och ett intresse för kyrkans angelägenheter hos församlingen. Vål är, vi medgifve det gerna, det religiösa sinnet icke så utlocknadt och förqväfdt, att den som sjelf lifvas af detsamma, ju icke på hvarje ort finner likstämmiga, åt hvilka han kan meddela sig, och den som verkligen förmår att väcka det, skall säkert heller icke sakna gensvar; men inflytelsen af den allmänna tonen har hvar och en sig äfven bekant. Att underbålla ett sådant verldsligt sinne hos presterskapet bidraga också, utom dess politiska ställning, äfven löningsättet och sjelfva den presterliga befattningens närvarande beskaffenhet. En prest på landet är såsom boställs-innehafvare vanligen jordbrukare, och har, åtminstone vid större lä-

genheter, ej sällan en vidlyftig ekonomi att besörja. Redan detta måste, om icke minska det religiösa sinnet, åtminstone draga bågen och uppmärksamheten från hans kall, eller göra, att han åtminstone icke med odeladt ledigt sinne kan egna sig åt det, hvaråt han bör egna sig. Han är dessutom uppbördsman af tionder, och invecklas af sådan orsak i många menliga konflikter med sin församling. Underslef ega rum; han utbekommer ej hvad han enligt lag är berättigad att bekomma. Efterskänker han sin rätt, så underbåller han härmed icke sällan en benägenhet för rättskränkning samt uraktlåtenhet i lagliga förbindelsers fullgörande; utkräfver han den åter, så invecklas han i rättegångar, som väcka förargelse och motverka det moraliska inflytande, som han bör öfva. I städer åter, der, såsom här, all aflöning är frivillig, kan tomen svårligen utgå ifrån honom. Han blir beherrskad af den rådande tidsandan och drages med af allmänna tyckets och opinionens ström, i stället för att sjelf beherraka densamma. Ett fikande efter behag och gunst uppkommer, som ingalunda alltid är ett sådant, som läder till godo och till förbättring. En tredje beståndsdel af prestens lön är *sportlerna*. Med undantag af sjukbesök, för hvilka han enligt lag icke är berättigad till några sportler, samt af betygs utskrifning, vid hvilka sportler också sällan ifrågakomma, kan han uti sin tjänst aldrig tillhandagå den enskilde, utan särskild ersättning. Penningen skall öfverallt vara med. Omöjligt kan detta också annat än inverka menligt på hans ställning till församlingsboarna. För dem, som icke kunna såsom gäster besöka honom

Det kyrkliga tillståndet. 1850 3

och tvärtom i sådan egenskap mottaga honom i sina hus, förblir han vanligen främmande. I utöfningen af sitt kall är han såsom pastor också till betydlig del upptagen af förrättningar, främmande för hans egentliga lärarekall. Det myckna skrifveriet, den mängd af betyg han måste utfärda, de mångabanda mål af rent juridisk natur, hvilka åtfölja embetet, hafva också länge varit öfverklagade. Och om dem alla kan sägas, hvad förut blifvit sägdt om ekonomien och landtbruket: de draga icke sällan sinnet ifrån en verksambet, hvaråt hans kall uteslutande borde vara egnadt.

Icke på hans personliga egenskaper, icke på hans nitälskan för Guds rike, icke på det förtroende som man har för honom, grundar sig heller hans befordran. Han har, om icke laglig rätt till befordran, åtminstone laglig rätt till förslag, i mån af innehafvande tjensteår eller andra meriter. Bland dessa uppå förslaget uppförde, ej sällan för henne fullkomligt främmande, är församlingens valrätt inskränkt, der ens inom dessa gränser en oberoende valrätt eger rum. Församlingen har blott undantagsvis, i kraft af särskildt privilegium (såsom Maria Magdalena församling i Stockholm t. ex.), rätt att sjelf utse sin själasörjare. En rätt, som uti andra kyrkosamfund bevakas som en väsendtlig församlingsrättighet, och för hvars oförkränkta besittning i Skottland, såsom nyss anfördt är, en så betydande del har trädt utur det gamla kyrkosamfundet, är här ett exclusivt privilegium, af hvilket endast högst få församlingar äro i åtnjutande, och för hvars ernående hitintills knappt någon röst inom vår svenska kyrka har höjt sig. Och, det må gerna medgifvas, det gör

med hänsigt till vår närvarande kyrkoinrättning heller knappt någon skillnad, antingen han tillsättes af konungen, eller kallas af en patronus, eller utses af församlingens val bland på förslag uppförda, eller kallas af församlingen sjelf, oberoende af förslag, eller ock, såsom i trenne andra församlingar är förhållandet, embetet går i arf inom en viss slägt såsom ett fideikommiss. Betrakta vi härnäst och i sammanhang härmed de meriter, som utgöra befordringsgrunden och berättiga till förslagen till pastorat, så äro dessa väsendtligen olika. Till mindre lägenheter äro de *tjenstedr*, till större *lärdomsmeriter*: afslagda examina, akademiska afhandlingar, utgifna skrifter. Vid nära 60 års ålder, vid hvilans annalkande ålder för andra tjänstemän och medborgare, kan man på grund af de förra, med enkel tjänstårsberäkning, omsider ernå ett förslag; vid omkring 40 års ålder tillträda andra med lärdomsmeriter och med (nu omsider nyligen afskaffad) förhöjd tjänstårsberäkning (skolekarlar, gymnasii-lärare, academici m. fl.) samma indräktigare beställningar, beträdande dermed mestadels en ny och för deras fordna kall ej sällan fullkomligt fremmande tjenstehana. Men uppå embetets utöfning tyckes hvarken den ena eller andra befordringsgrunden göra någon skillnad. Ingen klagan eller afundsjuka har försports af de mindre församlingarna mot de större, som få till sina herdar emottaga mer qualificerade män, eller tvärtom. Embetets utöfning har öfverhufvud så på det ena som andra stället samma lynne och ordning. Och der en skillnad är märkbar, så hörrör denna hufvudsakligast blott af innehafvarens personlighet.

Vi hafva hitintills betraktat presterakapet i

allmänhet, utan hänsyn till innehafvande grad eller kall. Betrakta vi de särskilda embeten, i hvilka det vid församlingen tienstgörande presterskapet bos oss är fördeladt, så möter oss det märkliga förhållandet: kyrkoherden ensam är det som församlingsvärden egentligen åligger; han ensam är därför ansvarig. Vi vilja ej klandra detta, vi anse det tvärtom i sin behöriga ordning; vi kunna blott icke inse, hvartill de öfriga skola tjena, derest han ensam räcker till, samt måste anse som en väsendtlig brist i organisationen, om han som frisk och i sin verksamma ålder icke gör det. Också anses gemenligen öfverallt kyrkoherden som den egentlige själasörjaren, hvilken såväl hedern som lönen tillkommer; och till och med uti församlingar, der ingen stadgad aflöning eger rum, erlägges till honom stundom tiudubbelt, mot hvad man finner skäligt att bestå komministern. Betrakta vi åter hvad kyrkoherden är med hänsyn till beskaffenheten af sitt innehafvande kall, så torde han, med hänsyn till omfånget af hans kalls funktioner, kanhända rättast böra anses för en *sockenhöfding*. Han har ej endast gudstjänsternas ordentliga upprätthållande i enlighet med gällande lag och ordning samt religions- och sedevärden helt och hållet sig ombetrodd, utan deltagande å församlingens sida. Om väl i landsförsamlingar ett kyrkoråd eger rum, så sammanträder det blott på kyrkoherdens kallelse, när han så pröfvar tjeuligt; och detta endast såsom en nämnd i disciplinärmål, hvarvid dock kyrkoherden ensam är den egentligt active. (I städer är kyrkorådet åter blott en delegation af sockenslämman, behandlande enligt föreskrifven ordning samma ekonomiska

ärenden som denna.) För öfrigt gifvas inga församlingen eller pastoratet gemensamt rörande ärenden, af hvilka icke han är den egentliga ledaren, eller åtminstone icke ännu allmänligen anses böra vara det. I sockenstämman och i skolstyrelsen är han själskrifven ordförande; i fattigvården har han ock varit det ända intill sednast, år 1847, utkomna nådiga förordning. Öfver sundhetstillståndet, med ett ord, öfverallt hvad pastoratet rörer skall han vaka. Af denna ledning och uppbyggnaden öfver alla pastoratets ärenden, såväl ekonomiska som kyrkliga, i förening med hans enskilda ekonomi, upptages äfven till hufvudsaklig del hans tid, synnerligast i större och folkrikare församlingar. I pastorater med en folkmängd af ända till 10,000 invånare och derutöfver, som icke äro sällsynta (i Suone pastorat i Wermland uppgår den ända till 18 å 19 tusende), kan han ock svårigen vara något mer än en sådan sockenhöfding. Skötandet af den egentligt andliga delen af hans kall, predikandet, nattvarvsförhören, skriftermålen, husförhören, sjukbesöken, måste här till hufvudsaklig del uppdragas åt andra, om han än tager del i nattvarvsungdomens undervisning samt äfven predikar någon gång. Af denna anledning uppkommo också, flerstädes af behofvet, mångenstädes också blott för pastors bekvämlighets skull, redan tidigt medhjelpare eller *komministrar*. Men då nu anslagen till presterskapets aflöning, såväl till boställen som till tionde, redan förut voro tagna uti besittning af pastorerna, samt uppgingo till ett belopp, som icke sällan var betungande för menigheterna, så kunde denna nya ecclesiastiska tjenstemannaklass' aflöning följaktligen icke

blifva annat än knapp. Församlingarne anskaffade på sin bekostnad små boställen, man anslog ytterligare en liten spanmålsafgift per hemman, under det mestadels äfven pastor sjelf bidrog med några tunnor spanmål till deras aflöning. Dessa fingo nu efter hand sin del i de kuranta ecclesiastiska göromålen, sin bestämda predikoskyldighet och sin bestämda del uti de öfriga till gudstjenstens upprätthållande hörande ärenden, sina bestämda husförhör att förrätta, jemte pligt och rätt att besörja sjukbesök, begrafningar, dop och öfriga tjänsteförrättningar, när de påkallas. I utaf flera församlingar bestående pastorater kunna de äfven, enligt med pastor träffad öfverenskomelse, bestrida själavården helt och hållet, under det denne likväl tager lönen. Härtill har sedermera kommit en extraordinarie tjänstemannacorps, *Adjunkterna*, bland hvilka de förnämsta, de uti hufvudstadens territoriala församlingar anställda första pastorsadjunkterna, allt mer synas på väg att undantränga de ordinarie medhjelparne, komministrarne. Herr Beckman anmärker: »Förtroendet med nattverdsungdomens undervisning lemnas, der så anses nödigt, sedan 25 år tillbaka, åt pastorsadjunkten framför komministrarne, äfven om dea förre inom året skulle hafva blifvit prestvigda. De hafva dessutom flerstädes sina påskböcker, i likhet med det ordinarie presterskapet. — Men såsom ganska anmärkningsvärdt må vid frågan om de embeten, i hvilka svenska presterskapet vid församlingarne är fördeladt, icke förbigås: Sjelfva kyrkoherdebeställningarne, de enda, med hvilka så väl det moraliska som juridiska ansvaret för församlingarnas vård är förenadt, betraktas ickedestomindre som så

föga vigtiga, att de ej anses fordra sin egen man, utan ofta nog äro såsom præbenden för- enade med andra beställningar. Så hafva samtliga professorer och adjunkter i theologien vid rikets båda universiteter, vid Lunds universitet dessutom 4 professorer inom de öfriga fakulteterna, 2 eller flera lektorer vid de flesta rikets gymnasier hvardera sitt præbendepastorat, biskoparne mestadels 2, biskopen i Linköpings stift icke mindre än 4. Om detta præbendeväsende än icke är nytt, utan är en lemn- ing från medeltiden, förblifver det därför icke mindre sannerkänningsvärdt. Men invänder kanhända, att pastoraterna lika väl kunna sköt- tas genom vikarier. Men öfverallt betraktas det annars som ett vilkor för en god själavård, att själasörjaren är fast på sin plats och eger påräkna att der fortfarande kunna lefva och verka. I mån af sin längre vistelse inom en församling kan han rätt känna och införlifvas med densamma, endast i mån af hans längre vistelse och verksamhet inom densamma kan ock den religiösa och sedliga inflytelsen af hans kall göra sig märkbar och bära varaktiga fruk- ter, blott under längre verksamhet och vistelse kan han i någon väsentlig mån bidraga att der fostra en generation. Men då de styrande själfva inom kyrkan sålunda icke finna betänk- ligheter vid att bortgifva prestlägenheter blott för emolumenternas skull till och med till så- dana, hvilka knappt kunna taga ens någon del i embetet förvaltning, må man ej finna annat än naturligt, om dylika lägenheter af samma skäl äfven eftersträfvast. Man bör fördenskull icke finna underligt, om presterskapet, till och med pastorerna, ända in i sitt sjuttionde år, såsom erfarenheten ofta visar, är stadt på en

flyttningsfot, sökande oupphörligt nya och större lägenheter. Det är hvad institutionerna och den rådande andan har gjort det till: institutionerna och den rådande andan öfva obemärkt en inflytelse, som öfverhufvud endast få hafva makt att emotstå.

Vi hafva hitintills betraktat den kyrkliga institutionen, sådan den öfverhufvud är i vårt land. Det gifves odlingsgrader, på hvilka den förderliga inflytelsen till och med af de aldrasämsta institutioner är föga märkbar. För katolikerna, som föga reflekterar och för sitt samvetes lättnad finner nog att ha en biktsfader, till hvilken han kan vända sig, är otvifvelaktigt den romersk-katholska kyrkans institution tillfyllestgörande. Så kan för en menighet, som ännu icke vaknat till reflection öfver religiösa och kyrkliga ämnen, vår närvarande kyrkliga institution vara fullt nöjaktigt. Den står dock framom den katholska; den räcker bibeln uti menighetens hand till egen läning och begrundning. Kyrkosångerna, så väl som hela den offentliga gudstjensten, erbjuda öck mycken näring för ett sinne, som ännu icke trädt utom det religiösa barnstillståndets reflectionslösa enfald. En okonstlad, oförderfvad själ erfar dock alltid, om än omedvetet, att människan lefver icke allenast af bröd; om hon än föga höjt sina tankar öfver stofflifvet, så erfar hon dock en hemlighetsfull njutning i det, som flyttar henne derutöfver och försätter henne utom verldsbekymren för en stund; om hon än icke mäktar ingå i någon pröfning och något hedömande af det predikade ordets innehåll, ja icke ens mäktar reda för sitt begrepp och med tanken tillegna sig samt i minnet fasthålla det, kan hon dock icke

undgå att erfara ett intryck af detsamma. Det verkar allt efter sin anda och sitt innehåll, än förkrossande, än upplifvande och hugvalande på hennes själsstämning, och blifver derigenom heller icke utan inflytande och frukt på hennes lefverne. I en landsbygds stilla enfald och på en odlingsgrad der, i samma mån som de föremål, som sysselsätta tanken äro få, också alla lifvets förhållanden äro enklare och frestelserna färre, kan derföre också den kyrkliga institutionen, sådan den är, knappast kännas bristfällig; likasom öfverhufvud bristerna ej kunna erfaras af, än mindre oroas någon annan, än den som kommit till medvetandet af ett bättre. Vi vilja heller ingalunda neka, att ju, helst i en landsbygd, äfven under närvarande former mycket godt kan åstadkommas, hvarom ock erfarenheten understundom bär glädjande vittnesbörd. Den utaf uppriktigt fromt allvar lifvade stämman från predikstolen blir åhöraren kär; han sluter sig till sin själasörjare med vördnad och förtroende; han känner sig kanhända föga böjd att inlåta sig med honom uti andliga ämnen, ty till begrundning öfver sådana har han ej kommit, men älskar så mycket mer att uti timliga saker inhämta hans råd; och hvilka tillfällen här erbjuda sig för en nitisk själasörjares inflytelse äfven i religiöst och sedligt hänseende, att stifta frid mellan oeniga, att väcka uppmärksamhet på försummade pligter, att gå tillhanda med upplysningar och erinringar både i ett och annat hänseende, ligger i öppen dag. Och på valsignalerna af en sådan upplyst och och nitisk församlingsvård har otvivelaktigt vår svenska kyrkas historia icke få vedermälen att uppvisa. Men der, såsom i städerna

och framförall uti större städer, en lifligare idé- och verldsberöring inträdt och denna oförmediade oreflekterade fromhet är på väg att försvinna, ja kanhända redan försvunnit, här inträffar strax ett annat förhållande. Här förbyter sig så lätt en institution, om hvilken intet uti den allmänna andan eller i den vanliga umgängesberöringen erinrar, i ett tomt formelväsende, likt Grektands och Roms offertjenst under den gamla hedniska religionens förfall; religionskänslan, den der ej stöddes af tanken, ej heller ingått uti och assimilerat sig med de föremål, som vanligen sysselsätta sinnet, förslösas och försvinner efterhand. Här af uppkommer nu å ena sidan indifferentism och otro, med all den sedliga upplösning som här af blir en följd; hos andra, mestadels personer af ett redligt allvarligt sinne, hvilka djupt lida af det här af härflytande förderf, men icke äro i stånd att göra sig reda hvarken för de egentliga orsakerna till dess uppkomst ej heller för medlen och sättet till dess afhjelpande, en dyster och mörk fromhet, eller så kalladt *läseri*.

Ickedestomindre bör man derpå vara beredd, att samma utnöta fras, hvilken vid fråga om politiska reformer så ofta föres på tungan, vid fråga om reformer i kyrkligt hänseende ännu långt mer skall låta höra sig: »Allt ankommer dock på själfva andan. Är denna god, så blifva alla former goda, men är den dålig och förvänd, så uträttas intet med hvilken formförändring som helst.» Men Norriges tillstånd, jemfördt med Sverges, visar, af hvilket inflytande formerna äro uti politiskt hänseende. De hafva ej mindre inflytande i kyrkligt. Det anförda kraftiga steget inom den

Skottska kyrkan, för att tillvinna församlingarne rättigheten att sjelfva kalla och tillsätta sina lära e, skulle säkerligen heller icke hafva blifvit taget, om icke genom sjelfva de kyrkliga formerna ett lefvande intresse för allt det som rör kyrkan hos hela folket blifvit underhållet. Också är det en allmänt känd och medgifven sak, hvilket hinderligt och hämmande inflytande föårdade, otjenliga former kunna utöfva, samt, tvärtom, hur mycket sjelfva formerna kunna bidraga till framkallandet af en ny och förbättrad anda. Och om förden skull en andans makt erkännes, så måste denna framörallt ådagalägga sig uti tillvägbringandet af sådana former och institutioner, som för dess friska verksamhet och lif, med hänsyn till förhandenvarande förhållanden, befinnas tjenligast.

De allmänna principer, på hvilka dessa reformer enligt vår tanke böra basera sig, äro förvämligast följande: 1:o Att området för en själasörjares verksamhet icke är större, än att han må kunna känna hvarje medlem af sin församling, ej endast till hans person, utan ock till hans religiösa ståndpunkt och odlingsgrad, samt träda med hvar och en, såvidt möjligt är, i en jemn och underhållen personlig beröring. 2:o Att han med denna sin verkningskrets må känna sig införlifvad, och hvarken af andras nycker må kunna ryckas från densamma, och icke heller hvarken för sin utkomsts skull, ej heller för lockelser till högre lönesförmåner må stå beständigt på språng att lemna densamma. 3:o Att han för detta sitt verksamhetsområde må vara ensam på en gång både moraliskt och juridiskt ansvarig, och icke ega någon annan bredvid eller under sig, på hvilken göromålen

må kunna kastas. 4:o Att hvarje medlem af lärarekallet må ega ett sådant sjelfständigt verksamhetsområde. 5:o Att lekmännen må interessereras att taga del uti de kyrkliga angelägenheterna och ett utrymme för deras verksamhet vara dem öppnadt i sjelfva den kyrkliga institutionen. 6:o Att presterskapets lön må vara på förhand uppgjörd och bestämd före mottagandet af kallet, presten betriad från all uppördsskyldighet, samt utom den bestämda lönen allsinga afgifter för förrättningar, under hvilka namn och titlar som helst, må ifrågakomma. 7:o Att presten må uti möjligaste mått vara befriadt från alla ekonomiska bestyr och omsorger, samt andra kallet vanligen åtföljande civila och kommunala bestyr, på det han odeladt må kunna egna sig åt kallets andliga functioner.

I alla länder, der folket sjelft tagit någon del uti de kyrkliga angelägenheterna, i Skottland, Holland och Förenta Staternas protestantiska församlingar, hafva ock dessa principer blifvit inskrifna uti den kyrkliga författningen. Flera hade härtill kunnat läggas, men vi hafva blott velat fästa uppmärksamhet på dem, som utan någon märkbar rubbning i härvarande kyrkliga förhållanden, aldri lättast låta tillämpa sig, och genom hvilkas tillämpning de hufvudsakligaste bristerna i vårt kyrkoväsende äfven ofelbart skulle afhjelpas.

Pröfva vi enligt dessa principer Sveriges närvarande kyrkoinrättning, så äro, hvad den första vidkommer, hos oss de flesta, mestadels af flera församlingar bestående pastoraterna alltför stora och folkrika. En pastor må vara aldrig så nitisk, så kan han här icke träda i någon närmare personlig beröring med pastoratets

medlemmar samt genom sitt eget umgänge lifva
 intresset för christendomskunskapen samt bi-
 draga att göra det predikade ordet lefvande i
 deras hjertan. Han kan här svårligen blifva
 något mer än en sockenhöfding, hvilken hand-
 hafver och leder pastoratets kommunala och
 ekonomiska bestyr. Om han väl har en upp-
 sigt äfven öfver sederna, samt antingen sjelf
 besöker eller förekallar dem, hvilka lefva last-
 bart och oordentligt, så visar erfareheten öf-
 verallt, hur litet med dylika föreställningar i
 allmänhet uträttas. Ett lastbart väsende, så-
 framt det härrörer antingen från bristande re-
 ligiös och sedlig odling eller från förvända sed-
 liga vanor och åsigter, förändras icke genom
 en stunds samtal; och till att genom skräck
 tygla dess u-brott är deremot en pastors makt
 alltför inskränkt, nu sedan nästan all borgerlig
 makt i disciplinarmål blifvit tagen ur hans händer.
 Och om han väl har nattvardsungdomens un-
 dervisning sig betrodd, samt uti sådant hän-
 seende icke litet kan bidraga till ett uppvä-
 xande slägtes fostring, så är stor fara att i ett
 land, der folket sjelft icke tager någon del i
 religionsangelägenheterna, denna förvändlas i en
 död minneskunskap, utan lefvande kännedom
 och tillämpning. Också bär just denna brist
 på deltagande i religionsangelägenheterna inga
 hugnerika vittnesbörd för dess fruktsamhet.
 Men ytterligare är af denna pastoraternas stor-
 lek en följd, att pastor omöjligt sjeif ensam
 kan bestrida embetetets functioner, utan, såsom
 det väl hörves en sockenhöfding, måste, i
 strid mot tredje principen, hafva andra med-
 hjelpare, komministrar och adjunkter, till sitt
 biträde. Men dessa hafva då också, i strid

Det kyrkliga tillståndet.

mot fjerde principen, ingen sjelfständig verkningsskrets och ingen församling, för hvars religiösa och sedliga vård de äro ansvariga, blott med undantag af sådana församlingar, der komministern, enligt enskild öfverenskommelse med pastor, blifvit betrodd själavården. Men härmed förvandlar sig så lätt hela embetsförvaltningen i en död mechanism; de öfriga functionärerna utom pastorerna, näml. hela den talrika korpsen af komministrar och adjunkter, hafva intet eget fält för sin andliga odling och bearbetning, utan blott sin gäna eller af pastor dem anvisade del i de af lagen anbefallda embetsgöromålen, med undantag af de tillfälliga förordnanden, dem någon såsom pastors vikarie kan innehafva. De få det först som pastorer i en ålder, då krafterna vanligen äro förbi. Häraf kan åter icke gerna annat följa, än att deras embete äfven då icke sällan måste förvandla sig i en mechanism, till och med om sjelfva embetets natur annat tillåte. Den allmänt herrskande vanan att åt adjunkten uppdraga de flesta bland kallets andliga functioner bär härföre också det mest talande vittnesbörd. Beträffande de öfriga förut anförda principer, så ligger uppenbart i dagen, huru fjerran de ännu äro från vårt kyrkoväsende.

Hvad särskildt hufvudstaden vidkommer, så finnes bland de 8 territoriala församlingar, i hvilka han är fördelad, med undantag af Kungsholmsförsamlingen, ingen enda, der folkmängden icke öfverstiger 7000. Uti de öfriga 6, utom Adolf Fredriks, öfverstiger den 10,000 samt uppgår i St. Catharina ända till öfver 14,000. Att lära känna en sådan folkmängd, helst der så täta flyttningar ega rum, kan icke annat än öfverstiga en mans förmåga. Hus-

förhören, hvilka i landsorterna, der rotarna vanligtvis äro små, mestadels ännu ordentligt be-
 vistas, erbjuda der åtminstone något tillfälle
 att lära känna församlingens sedliga och reli-
 giösa tillstånd, fastän besök i husen uti vårt
 land icke, såsom i andra kyrkosamfund, enligt
 gällande praxis ega rum, ehuru kyrkolagen till
 dem uppmärnar. Här äro, der rotarna äro så
 stora, att intet rum, utom templet sjelft, skulle
 kunna rymma dem, bevistas de kashända icke
 af 10 eller 20 personer. De kvarstå alltså så-
 som en tom formalitet, som i sitt närvarande
 skick utan skada kunde borttagas. Här eger
 pastor således allsintet tillfälle att, mer än utaf
 tillfälliga drag och omständigheter kan inbem-
 tas, lära känna sin församlings religiösa och sed-
 liga tillstånd; långt mindre att träda i en per-
 sönlig beröring med sin församlings medlemmar
 samt öfva någon direkt förbättrande inverkan
 på sin församlings religiösa och sedliga tillstånd.
 Pastorn samt öfriga lärarne i församlingen äro,
 såsom läkaren, här endast till hands för den
 som sjelf behagar söka dem. De hvilka icke
 för förrättningar behöfva det, — och att någon
 blott af religiöst intresse söka någon, hörer till
 sällsynheter — kunna följaktligen här tillbringa
 hela sin tid, utan att hvarken pastor sjelf eller
 någon annan bland presterskapet känner dem
 ens till utseendet. Man kan här tillbringa
 hela sitt lif, utan att vara inskrifven en gång
 i en församling. Att upprätthålla den guds-
 tjänstliga ordningen, begrava, viga och döpa,
 är också det enda ändamål, som man med
 prestens kall här synes hafva afsett. Man har
 vid oäkta barns födsel, i kraft af kongl. för-
 ordningen af den 17 Okt. 1778, tillstånd fördöl-
 jandet af barnaföderskans namn, till och med

för kyrkoherden inom församlingen samt för den prest, hvilken förrättar barnets dop, och dermed indirekt antydt, såsom det synes, att detta är ett osedligt förhållande, det han ej heller bör beifra. »Predika, viga, döpa barn, begrafva — detta är prestens kall», skref också en Stockholmskorrespondent i Götheborgs H. och S. Tidning för några år tillbaka. Sportelsystemet och den föga beröring som mellan presterskapet och församlingsboerne, åtminstone den stora mängden af desamma, här eger rum, kan derföre här lätt underhålla den tanken, att när man betalt den tillkallade presten för hans förrättning, och detta »hederligt» kanhända, man för öfrigt icke har något med presterskapet eller kyrkan att skaffa. Påsköremedlen, presternes egentliga lön, betraktas också icke såsom en laglig gård, utan blott som en frivillig gåfva. De böcker, hvaruti gården antecknas, hafva derföre också fått ett benämning: *Tiggarböcker*. En närmare beröring emellan presterskapet och församlingen, samt någon sedlig inverkan från det förra, eller hvad man i andra protestantiska länder kallar själavård, kan utaf anförda skäl här omöjligt ega rum. Församlingarnas sorlek förbjuder det till och med för det mest brännande nit o h den mest outtröttliga verksamhetsörmåga. Pastorerna, de egentliga vårdarne af församlingen, äro, förutan en ganska tid ödande expedition och all den tid, som gästfriheten tager i anspråk, dessutom öfverhopade med kommunala be-tyr. De, hvilka lagligen åtfölja hvarje pastors kall öfverbufvud, att vara ordförande i sina resp. församlingars sockenstämmor, kyrkoråd och fattigvårdstyrelse, att hafva uppsigt öfver församlingens skolor och vara medlemmar af Konsi-

storium, torde härvid kanhända utgöra det minsta antalet. Nuvarande pastor i Storkyrko församlingen, t. ex., är dessutom ordförande i Konsistorium och v. ordförande i kongl. skoldirektionen, och har i dessa båda egenskaper en befattning, som uti andra, visserligen större, stift anses erfordra sin egen man. Men ytterligare är han: ledamot i direktionen för Elementarskolan, ständig ledamot och v. ordförande i Stadsnämnden, ledamot af Frimurarebarnhus-direktionen, ledamot i Sabbathsbergs fattig-direktion, ledamot af direktionen för Allmänna Euke- och pupillkassan, sjelfskrifven representant, fullmäktig i banken, ledamot af presteståndets kansli-direktion, ledamot bland deputerade för tryckfrihetens vård, alla sällskaper och ordnar, af hvilka han dessutom är ledamot, att förtiga. Hvad komministerne vidkommer, så äro dessa, såframt de icke äro dess mer tillitade med förrättningar, uti de flesta församlingar så illa lönade, att de ej kunna utan bekymmer egna sin tid åt embetet, äfven om de med närvarande kyrkliga författningens dertill funne någon uppmuntran. Den icke obetydliga tid, som kallets lagligen dem åliggande funktioner lemna dem öfrig, egna de derföre åt andra för kal'et främmande göromål. Somliga hafva privatskolor, andra andra bigöromål. Mer än ett ordentligt uppfyllande af den dem lagligen ålagda del uti den kyrkliga mechanismen fordrar man icke heller af dem. En komminister uti den folkrikaste församlingen har för det närvarande den trägna bibefattningen att vara notarie i presteståndets kansli, en annan aktad komminister har förut varit sekreterare i samma stånd. Jag har med det nu anmärkta också ingalunda velat tadla de pre-

sterliga funktionärerna. Jag skulle dermed äfven tadla mig sjelf, som, då jag nedskrifver detta, också besörjer ett till församlingskallet icke hörande göromål. Om något tadel här eger rum, så är det blott och bart rigtadt mot sjelfva den kyrkliga institutionen.

Tänker man sig nu, det vore den kyrkliga lärarekorpsen, i strid mot sin bestämmeelse såsom Guds rikets härolder, blott ett levitiskt presterskap, som, likasom leviterna i G. T. hade sin tempel- och offertjenst att besörja, så äfven hade till sitt egentliga kall blott det, att fullgöra de af lagen och allmänna seden anbefallda kyrkliga funktioner och ritus, så borde intet med skäl kunna invändas emot den kyrkliga institutionen härstädes, sådan den är. Ingen torde med skäl ha att beklaga sig, att de ej fullgöras punktligt och ordentlig', ja äfveu tjenstaktigt och beredvilligt, likasom uti detta hänseende beller inga klagomål blifvit hörda. Till och med mot aflöningsättet kan under nämnda förutsättning icke gerna någon befogad anmärkning göras. Det bli'ver visserligen stundom kånbart för den, som ofta nödgas påkalla prestens biträde för förrättningar, likasom läkarens til itande bli'ver det för den sjoke, men detta är en olägenhet, som endast kan låta känna sig för få. För presterskapet sjelf är det å andra sidan troligen för de flesta både tungt och menligt, att för sin bergning bero af sina församlingsboers diskretion och, med all nitälskan för kallet, ej endast se sig ur stånd att något uträtta, utan äfven kånkända vara tryckt af brist och behof, i fall man icke eger den lyckan och förmågan att vara behag'ig och blifva sökt för förrättningar, men läkaren delar i detta hänseende samma lott med honom,

i fall han icke har den lyckan att bli omtyckt och bli modern. Men tänker man sig åter, det borde till religionslärarens kall hufvudsakligen och i första rummet höra att befordras sin åhörarens förbättring, att göra det predikade ordet lefvande i deras hjertan, att väcka hos dem den kristliga tro och kärlek, som är den enda borgen både för allmänt och enskildt väl, samt, så vidt möjligt är, och på honom beror, tillstoppa de städse flödande källorna för laster, nöd och förvillelser — då erfordras, enligt vår tanke, en helt annan organisation, i enlighet med ofvan uttalade principer.

Vi hafva i föregående artiklar utvecklat behovet af en ny kyrklig organisation. En sådan kan, enligt min tanke, utan någon synnerligt märkbar rubbning i bestående förhållanden, här verkställas ganska lätt, åtminstone så tillvida att de hufvudsakligaste af de närvarande bristerna afhjelpas och ett fritt verksamhetsfält öppnas för den nitiske. Om lönereglering har redan för några år tillbaka fråga blifvit väckt; i andra städer, såsom Götheborg, Jönköping och Gelle, har också en sådan blifvit verkställd. Vid förra riksdagen ingingo också ständerna till Kongl. Maj:t med en underdånig petition om utfärdandet af en nådig skrivelse, att presterskapets löner, så väl komministrars som pastorers, måtte öfver hela riket bestämmas. Utfärdandet af denna nådiga skrivelse kan, sedan vederbörande embetsmyndigheters yttranden blifvit inhemtade, säkerligen nu icke länge fördröjas. Följaktligen bör man hoppas, att inom kort äfven här något steg tages för att bringa den så länge och allmänt öfverklagade olägenheten af presternas godtyckliga aflöning till ett slut. Sker detta gemensamt för

hela Stockholms stad — naturligtvis under förutsättning att nu varande embetsinnehafvare må aflönas på förut öfligt sätt, om de det åstunda — och dermed tillika så, att alla sportler försvinna, samt hvarje ordinarie församlingslärare blir så aflönad, att han, fastän i tarfliga lefnadsvilkor, kan utan bekymmer eller binäring odeladt egna sin verksamhet åt sitt kall, så afhjelpes härmed en olägenhet, som icke allenast under närvarande förhållanden verkar menligt i och för sig, utan ock lägger hinder i vägen för alla andra reformer. Om åter, enligt andras förmenande, en lönereglering väl borde ske, men sportlerna likväl fortfara, så vore härmed en fördel visserligen beredd församlingsläraren, i det han nu hade en bestämd och gifven lön att påräkna, men allt det moraliskt menliga inflytande, som det närvarande aflöningsättet bar med sig, skulle härmed kvarstå oförändradt. Om presten också genom den fastställda lönen kunde komma i åtnjutande af en tarflig bergning, så ligger dock gemenligen i människans natur att vilja ha mer, och samma frestelser för karakteren kvarstode härmed oförändrade, samt å församlingsboernas sida samma skefva ställning, hvilken nu gör, att, derest presten opåkallad träder inom deras dörrar, man menar att han antingen kommer för att inställa sig och tigga, eller ock för att anmärka något eller spionera, så framt han icke är en oftare sedd gäst i deras bus. — Men för det andra. Om, såsom anmärkt blifvit, församlingarne nu äro för stora, att under närvarande förhållande omöjligt någons krafter förslå för en behörig själavård, så kunde med det presterskap, som här är anställdt, äfven denna olägenhet till någon del afhjelpas, om denna

vård delades med komministerarne, och dessa, jemte pastor, hvardera finge sitt särskilda distrikt att vårda. Så ega äfven i Skottlands folkrikare församlingar inom städerna kompastorer rum. Till denna distriktsfördelning borde då äfven höra, att hvar och en, han vare pastor eller komminister, vore pastor inom det honom anvisade distrikt, ensam ansvarig för dess vård samt alla till en kyrkoherdes embete inom detsamma hörande göromål och förrättningar. Nu blifver visserligen äfven i detta fall distrikternas folkmängd allt för stor, att medgifva all den sorgfälliga vård, som man i andra länder är van att påräkna. I Skottland och Förenta Staternas nordöstra protestantiska stater anses en folkmängd af mellan 1 och 2 tusende fullt kunna upptaga en själsörjares tid och verksamhet, om han skall kunna egna åt sin församling den vård, man utaf honom vill påräkna, och detta under full ledighet från alla såväl kommunala, som ekonomiska och politiska omsorger. Här finge ingen i sitt distrikt, utom Kung-holmsförsamlingen, en mindre folkmängd än mellan 3 och 4 tusend-, i Catharina närmare 5 tusende, om blott den närvarande ordinarie arbetsstyrkan skulle tillitas. Men hvar och en finge på detta sätt en församling, hvars tillstånd och behof han kunde närmare lära känna, än som nu är görligt; han kunde dels genom besök i deras hus, hvilka här såsom i andra länder lagligen borde åläggas honom, minst en gång om året, dels såsom gäst vid förrättningar, dels såsom handledare af deras barn vid Nattvardsundervisningen, dels genom busförhör, hvilka, efter en sådan distriktsfördelning, det tilläfsventyrs icke blefve omöjligt för en nitisk lärare med förtroende och infly-

tande inom sitt distrikt att upplifva, finna många och rika tillfällen att utså många goda frön, och skulle säkert, om han det sjelf icke förmådde, icke sakna biträde för afhjelpandet af många o'ägenheter i sina församlingsboers yttre och ekonomiska ställning. Han blefve icke en fremling mer ibland dem, han blefve säkert, om han det gjorde sig värdig, en allmänt aktad och hos de flesta välkommen gäst. Många förtroendets band kunde härigenom knytas, många väckelser till deras själs lyftning, till medvetande af sedigt värde och äktning för detsamma, till sorgfälligare vård både om sig sjelfva och om de sina, till deltagande för andra ej blott i deras lekamliga, utan jemväl i deras andeliga nöd, kunde härigenom till och med under sällskapslifvets glada form meddelas. Ja, ordet ifrån predikstolen kunde genom en sådan nära personlig beröring blifva uppmärksammat, förstådt och kärt, och icke, såsom nu ofta är fallet, ett fåfängt förklingande ljud. Och för de filantropiska sällskapernas så väl som för enskilda christliga människovänners menniskoälskande nit och verksamhet kunde religionsläroaren på sådant sätt, hvar och en inom sitt distrikt, blifva en s'ödjepunkt. Medverkan och stöd skulle på sådant sätt säkert aldrig saknas den samvetsgranne, nitiske religionsläroaren; men kallet, som nu, just därför att han intet kan uträtta, är honom tungt, skulle sålunda blifva honom kärt. Mödosamt blefve det ock tillika, det är sannt, men mödorna för Christi och Evangelii skull äro ljufva, helst då af dessa mödor några frukter förspörjas. En sådan förändring skulle ofelbart, på samma gång den öppnade ett fält för en välsignelserik inve kan på församlingen, säkert

icke heller förfelatsin helsosamma verkan på presterskapet sjelf. Intresset för kallet 'skulle lifvas, i samma mån som utsigter erbjöde sig att kunna gagna i detsamma; en inbördes täflan, icke att få sportler och bättre löneinkomster, utan att bäst kunna vårda och tjena sin församling skulle uppstå. — Men härför erfordras uppenbarligen, att denna distriktsverksamhet blir permanent. Endast i mån af fortfarande vistelse och verksamhet inom detsamma, kan själasörjaren införlifvas med det honom anförtrodde verksamhetsområde. Till Stockholms stads konsistorium har från prestsällskapet härstädes en petition om distriktsfördelning nyligen blifvit inlemnad; men under förslag tillika att dessa distrikter borde ombytas och cirkulera i en viss ordning mellan församlingslärrarne. Om härmed väl någon historisk kunskap om församlingens tillstånd kunde ernås, förmår jag icke inse, hvad uti sedligt hänseende härmed kunde vinnas. Man kunde icke införlifvas med ett distrikt, det man strax åter borde lemna. Hvad med de af samma sällskap derjemte förordade besök i husen i förenämnda fall kan åsyftas, om icke möjligen en fiskalisk uppsigt, under det systemet i öfrigt förblifver sig oförändradt likt, förmår jag ock lika litet inse. Men, skall man invända, möjligen har något distrikt varit nog olyckligt att få en själasörjare, med hvilken det icke kan finna sig belåtet. Nå väl! härmed kunde intet värre inträffa, än som i närvarande ställning stundom eger rum. Man blifver missnöjd med, men kan dock icke blifva qvitt en själasörjare, såsnart han icke gjort sig skyldig till något brott eller någon embetsförsummelse, för hvilken han enligt lag kan

dömas embetet förlustig. Och om till en god ordning måste höra, att hvarje ärende borde anmälas hos distriktets lärare och utan hans ve'skap ingen presterlig förrättning inom hans distrikt ske, så kunde, sedan detta skett, ingen bifva betaget att vända sig till en annan, till hvilken han hyste mer förtroende. För hvarje lärare, som icke uppgifvit allt hopp om sina medborgares aktning och kärlek, skulle ock detta säkert blifva en ganska kraftig och i de flesta fall fullt tillräcklig tillrättavising, derest han sjelf gjort sig skyldig till någon felaktighet och försumlighet. — Men ytterligare en tredje mycket vigtig förändring skulle ock ganska lätt låta sig tillvägbringas, såsom det synes. I Skottland har hvarje pastor vid sin sida ett kyrkoråd, med hvilket han har att rådslå och öfverlägga om det som till församlingens religiösa och sedliga vård hörer. Det träder tillsammans minst en gång i månaden. Hvarje medlem af kyrkorådet har dessutom sitt distrikt, hvaröfver han måste föra en speciel uppsigt. På detta sätt lifvas intresset för kyrkliga angelägenheter hos församlingens medlemmar; en vaxelverkan mellan dem och själasörjaren uppkommer; de sporra ömsesidigt hvarandras nit i det som länder till deras församlings sedliga lyftning och förkofran. Den kyrkliga disciplinen får ock härigenom sitt eftertryck: det uti kyrkorådets namn beslutna förekallandet, den utaf detta meddelade varningen och bestraffningen blir en dom, icke afkunrad af själasörjaren personligen blott och bart, utan en opinionens dom, afgifven af de mest aktade medlemmar af församlingen.

Flera reformförslager kunde härtill tilläggas, men vi inskränka oss till dessa tre såsom, en-

ligt vår tanke, de mest maktpåliggande och medförande tillika den minst märkbara förändring i det närvarande tillståndet. Härtill må, till den vigt man härå må vilja fästa, endast läggas ett *fjerde*, visserligen af mer underordnad beskaffenhet, nämligen det, att i den nuvarande klockarens ställe en för hela församlingen gemensam ansvarig kyrkoskrifvare måtte antagas, som egde att i sitt eget namn och på sitt eget ansvar föra böckerna. Härigenom kunde religionsläraren, i likhet med hvad uti andra länder eger rum, till icke obetydlig del befrias från det nu honom åliggande öfverklagade tidsödande skrifveriet och endast behöfva föra en skärskild husförhörslängd för sitt distrikt. I Englands församlingar hafva också dylika kyrkoskrifvare eller clerker redan länge egt rum, och vi se inga väsentliga hinder, af hvilka ett sådant reformförslag här mer än der förde mötas.

Vi hafva med dessa föreslagna reformer egentligen afsett hufvudstaden. Om uti landsorterna pastoraternas klyfning än på de flesta ställen synes af behofvet påkallad, samt komministerarnes upphöjande till själfständiga pastorer, der icke pastor ensam väcker till för församlingens vård, med någon ändring i löningssättet, ganska lätt borde låta sig tillvägsbringas, samt, derest det nuvarande adjunktväsendet blefve afskaffadt, tillgång till ett tillfälligt biträde ganska lätt kunde beredas. Föreläsningens läraren, i det att till folkskolelärare företrädesvis sådana, som hade absoverat de för presterliga kallet erforderliga studier, antogos, och hvarigenom äfven folkskoleväsendet kunde ordnas på en bättre fot och framtida utsigter öppnas för en medbor-

garklass, hvilken nu är blottad på alla sådana: så har dock derstädes behöfvat utaf kyrkliga reformer tilläfvventyrs hitintills gjort sig mindre kämbart, dels mötas de kanbända ock af större svårigheter i anseende till de mer ingripande förändringar, hvilka redan af här antydda reformer blefve en följd. Här åter kan deras genomföraude icke mötas af några hinder och svårigheter, om deras antagande befinnes lämpligt och ändamålsenligt. De kunde knappast ens leda till någon förhöjning i den till presterskapet utgående aflöningssummans belopp, utan kanbända blott till en jemnare och billigare fördelning af detsamma så väl på de skattdragande som på de löntagande. Och i en tid, då likartade förslager från flera håll blifvit gjorda samt, under det detta skrives, jemväl uti det utkomna första häftet af *Tidshrift för Litteratur*, har jag med desto större tillförsigt till hufvudstadens behjertande velat framsända ett förslag, som allestädes uti andra länder, der det uti den kyrkliga författningen blifvit inskrifvet, haft ett högtat verksamt och välsignadt inflytande.

Vi inse blott allt för väl de svårigheter, som äfvea med en förändrad organisation skola möta själasörjaren, om han i kallet skall något uträtta. Inrotade laster, förderfliga vanor och plägseder utrotas icke lätt. Den lösaktighet och råhet i sederna, som i det oerbörda antalet af oäkta barn bevittnar sig, och hvilken blott uti bristande religiös och sedlig odling samt uti outveckladt medvetande af det sanna människovärdet kan ha sin grund, utrotas icke hvarken så lätt eller genast. Och likalitet hvad härmed står i omedelbart sammanhang: en försummad barnauppfostran och sed-

lig vård inom hemmen. En bättre anda måste uppkomma, om detta onda med de hotande svåra följder, hvartill det leder, skall kunna förebyggas; och denna meddelar sig icke ögonblickligen och genomtränger ingenstädes en hel menighet i ett nu. Men blott och bart genom en sådan embetsfördelning, som här blifvit föreslagen, kan själasörjaren i sitt kall något verka för uppväckandet af en sådan anda. Ty endast härigenom kan han lära känna och sätta sig i beröring med de mest aktade och sedligt odlade inom hvarje samhällsklass, samt sålunda medelbart genom dem verka på andra, dem han sjelf icke kan nå eller på hvilka hans egna föreställningar och ord äro fruktlösa; och genom ett nitiskt kyrkråd kunde en opinionsnämnd tillvägabringas, som säkerligen icke litet skulle bidraga till att hämma och tygla uppenbar lastbarhet. För superiet, för faders försummelse utaf barn och maka, för lastbar sammanlefnad, för söndagsarbete till mehn för dem, som uppå verkstäderna få sin uppfostran, kunde sålunda åtminstone så tillvida sättas en grän, att dessa svåra laster och oseder icke opåtaladt och utan offentlig beifran kunde öfvas. Men andra mehnliga förhållanden gifvas, mot hvilka säkert ingen kyrklig organisation i och för sig ensam skulle något förmå. Här finnas hela trakter, till större delen, om icke uteslutande, bebodda af innebyggare utan något bestämmt näringsfång, som lefva af stundens tillfälliga förtj-ust och tiggeri; som bo tillsammans i kyffen, i hvilka man icke utan vämjelse kan träda in, och der de bo utan skilnad till kön och åldrar, af åtskilliga familjer, ända till 10 personer och derutöfver; personer som sakna kläder till att skyja sin nakenhet; som icke anständigtvis

kunna infinna sig i något sällskap, ej heller på det rum, der Guds ord förkunnas, och i hvilkas boningar samt för hvilkas sinnen öfverhufvud allt hvad till gudaktighetsöfning och christlig undervisning hörer är främmande. I dessa sköte uppväxa barn (väl icke många, emedan få sakna styrka att motstå den vanvårdnad, hvaraf de strax i sin vagga mötas), som, äfven om skolgång för någon tid kan beredas dem, dock kanhända mestadels skola behålla de vanor och de lyten, som de från dessa hem hafva medfört. Här äro källor till laster och brott, dem säkerligen ingen religionsvård ensam, den vare aldrig så god och väl ordnad, skall kunna tillstoppa. Om dylika arma och öfvergifna visst icke sakna sinne för andliga meddelanden, så erfordras likväl icke allenast andelig, utan jemväl lekamlig hjälp, för att de skola resa sig upp ur sitt fall. Barmhertigbeten, framförallt den enskilda välgörenheten, är bär långt värtaligare än religionslärarens ord. För dessa andliga hjälp har, i förbigående sagdt, den inre Missionen i London blifvit stiftad. Tiden, helst då församlingarne, oakadt den sönderklyfning som der skett, ännu fortfarande att vara stora, kan nemligen icke medgifva församlingsläraren att, tillräckligt för det som deras tillstånd kräfver, ayaselsätta sig med dessa öfvergifna, och erfarenheten har dessutom visat, att de ej sällan mer lyssna till män ur deras egen klass. De missionärer, som i missionssällskapets tjänst användas, mest lek-män, utmärkte för gudsfruktan, nit och goda seder, hafva inom den stora staden London sitt särskilda distrikt sig anvisadt, der de besöka de fattigas boningar, öppna med dem samtal som kunna lända till allmän väckelse

och undervisning, utdela lämpliga lärarika böcker och andaktsskrifter, och afgifva derpå månadliga berättelser om sin verksamhet. Och att med en god anda och ett i öfrigt väl ordnad kyrkoväsende en sådan missionsverksamhet kan under sådana förhållanden blifva välgörande, må icke nekas, så fåfång och förspild, om icke störande och förderflig, den under andra kyrkliga förhållanden säkert skulle blifva. Men änskönt svårigheter möta, skulle biträde säkert icke saknas en nitisk själasörjare; och hvad han sjelf såsom enskild icke förmår, kan genom andras medverkan och förenade krafter blifva möjligt. Men ett hufvudvilkor för all verksamhet, så väl ändelig som lekamlig, är *ordning*. En hufvudsak är fördenskull att så ordna den kyrkliga författningen, att själasörjaren, jemte det han sjelf har en sjelfständig verkningskrets, tillika kan finna medverkan och hjälp hos andra nitiska Christna samt blifva för dessas verksamhet och nitälskan, hvar och en inom sin krets, en föreningspunkt.

Emellertid, om religions- och sedetillståndet härstädes med skäl må väcka bekymmer, må man dock derföre icke misströsta. Det var för icke många år tillbaka icke bättre i London. Hvem har ej ofta läst upprörande berättelser om tillståndet i *Bethnal Green*, hvarest den fattigaste delen af denna oerbörda stads befolkning är hopad? Men änskönt mycket der ännu återstår att göra, har dock den christliga kärleken redan visat hvad den förmår. Enskilda associationer halva såväl med fysisk som andlig omvårdnad kommit de behöfvande till hjälp, de stora församlingarne ha blifvit klufna och sönderdelade i smärre, öfver 60 nya kyrkor hafva under loppet af omkring 10

är blott af enskilda medel blifvit uppörda. Man invänder kanhända, att vår hufvudstad, i likhet med hela landet, är fattig; vi hafva icke Londons rikedomar. Men här är ej heller fråga om uppoffring af medel; här gäller blott att så ordna vårt kyrkoväsende, att de krafter som äro må kunna behörigt användas och finna ett fritt och löstesrikt fält för sin verksamhet. Bedraga vi oss icke alltför mycket, är också bristen härpå just det som håller nere och förqvärfver de ädlaste krafter. De sakna den andeliga spis, om hvilken vår Frälsare talar då han säger: »Min mat är den, att jag gör min himmelske Faders vilja och fullbordar hans verk»; de sakna ett fält för sitt ädlare verksamhetsbegär; de se med all sin människokärlek ingen utsigt att kunna göra något till sina medmänniskors sanna bättnad och förbättring. Man öppne en sådan utsigt, och summor, hvilka bortkastas i toma nöjen och förströelser, skola villigt och med ett mot Gud tacksamt hjerta bäras fram på mensklighetens altare; en tid, som nu fåfängt förspilles, skall gerna egnas till menskligt väl, så snart man lärt förstå huru detta kan ske. Men framsförallt öppne man en sådan utsigt för religionsläraren sjelf, på det han må blifva, såsom han benämnes, en *andans* man, en ledare för den andliga verksamheten inom sin krets. Och om jag sjelf inom mitt kall för närvarande saknar sådan, och därför måste göra detsamma icke med fröjd, utan med suckan, så skrifver jag detta blott på den kyrkliga institutionen, som i sitt närvarande skick, långt ifrån att upplifva, stärka och sammanhålla, tvärtom splittrar, hämmar och förqvärfver all andlig verksamhet.